

GENERAČNÉ TRENDY

Stredná Európa: Mozaika postojov

Skrátená slovenská verzia

www.globsec.org

AUTORKY

Dominika Hajdu, analytička , GLOBSEC

Katarína Klingová, senior analytička, GLOBSEC

Miroslava Sawiris, analytička , GLOBSEC

GLOBSEC a National Endowment for Democracy nenesú žiadnu zodpovednosť za fakty alebo názory vyjadrené v tejto publikácii alebo za ich následné použitie. Výhradnú zodpovednosť nesú autorky.

METODOLÓGIA

Výsledky a zistenia tohto reportu a jeho zhrnutia sú založené na prieskumoch verejnej mienky vykonané od februára do marca 2018 na reprezentatívnej vzorke populácie v štyroch členských štátoch EÚ a NATO: Česka, Maďarska, Poľska a Slovenska. Prieskumy boli vykonané na vzorke od 1000 do 1012 respondentov pomocou stratifikovaného viacstupňového náhodného výberu vzoriek vo forme osobného pohovoru za asistencie počítača (CAPI) na Slovensku a telefonického pohovoru za asistencie počítača (CATI) vo zvyšných troch krajinách.

Zámerom tohto zhrnutia je detailný vhľad do odlišných perspektív na geopolitiku, konšpirácie a pád komunistických režimov naprieč odlišnými generáciami v štyroch krajinách strednej Európy. Vo všetkých krajinách sú profily respondentov reprezentatívne na základe krajiny, pohlavia, veku, vzdelania, miesta pobytu a veľkosti osídlenia.

Kvôli grafickej vizualizácii dát v tomto reporte boli výsledky zaokrúhlené na celé čísla. Pre účely konzistencie sú Česko, Maďarsko, Poľsko a Slovensko spoločne označované ako "stredná Európa".

© GLOBSEC

GLOBSEC, Bratislava, Slovakia

Január 2019

OBSAH

KĽÚČOVÉ ZISTENIA	4
VÝCHOD ALEBO ZÁPAD?	6
EÚ & NATO	7
KONŠPIRÁCIE	8
1989	9
ZÁVER A PODNETY NA ĎALŠÍ VÝSKUM	10

KLÚČOVÉ ZISTENIA

GENERÁCIA NAJVIAC ORIENTOVANÁ NA VÝCHOD

Najstaršia generácia respondentov na Slovensku (vo veku 65 rokov a viac) by preferovala, aby bolo Slovensko geopoliticky súčasťou Východu do oveľa väčšej miery ako staršie generácie v iných krajinách strednej Európy (Česko, Maďarsko a Poľsko). Myslí si to 23% respondentov v tejto skupine v porovnaní s celkovým priemerom 7% pre túto vekovú kategóriu. Tá istá generácia na Slovensku taktiež hodnotí pád komunistického režimu najnegatívnejšie zo všetkých.

GENERÁCIA NAJMENEJ ORIENTOVANÁ NA VÝCHOD

Respondenti v Česku vo veku medzi 35 a 44 rokov majú najmenšiu tendenciu veriť, že ich krajina patrí na Východ - myslí si to iba 1% respondentov.

GENERÁCIE NAJVIAC ORIENTOVANÉ NA ZÁPAD

Z mladých ľudí v strednej Európe sú Maďari vo veku medzi 18 a 24 rokov najviac prozápadne orientovaní, keďže 69% z nich si myslí, že ich krajina by mala patriť k Západu. Medzi staršími generáciami v strednej Európe (vo veku 65 rokov a viac) najprozápadnejšie orientovaní obyvatelia žijú v Poľsku, kde si 51% respondentov tejto vekovej skupiny myslí, že geopolitické a kultúrne zaradenie Poľska je na Západe.

MLADÍ S NAJSLABŠÍM PROZÁPADNÝM POSTOJOM

Na rozdiel od trendu pozorovaného naprieč strednou Európou, kde sú mladí ľudia viac prozápadne orientovaní v porovnaní so staršími generáciami, mladí ľudia v Poľsku preukazujú najslabšiu mieru prozápadnej orientácie spomedzi všetkých mladých ľudí v strednej Európe. Iba 27% respondentov vo veku 18 a 24 rokov si myslí, že geopolitické zaradenie Poľska patrí na Západ.

NAJISTEJŠIA GENERÁCIA

Mladí Česi vo veku 18 - 24 rokov sú si oveľa istejší geopolitickým a civilizačným zaradením svojej krajiny v porovnaní s mladými ľuďmi v iných krajinách strednej Európy. Skoro žiadni respondenti v tejto vekovej kategórii nemajú pochybnosti o geopolitickom zaradení ich krajiny.

NAJVÄČŠIE GENERAČNÉ ROZDIELY OHĽADOM VÝHOD ČLENSTVA V NATO

Iba 26% ľudí starších ako 65 rokov na Slovensku si myslí, že členstvo v NATO je pozitívna vec, čo predstavuje najmenší pomer zo všetkých vekových skupín v krajinách strednej Európy. Naopak, najvyššia podpora pre členstvo v NATO spomedzi všetkých generácií v strednej Európe je medzi mladými ľuďmi v Česku vo veku 18 až 24 rokov, keďže podľa 81% týchto respondentov je členstvo v NATO pozitívna vec.

NAJVIAC A NAJMENEJ NÁCHYLNÍ VERIŤ KONŠPIRÁCIÁM

Slováci vo veku medzi 45 až 54 rokov majú najsilnejšiu tendenciu veriť konšpiráciám spomedzi všetkých analyzovaných vekových skupín. Naopak, mladí ľudia v Česku vo veku medzi 18 až 24 rokov majú najmenšiu tendenciu veriť, že svetové udalosti riadia tajné spolky a skupiny, ktoré sa usilujú o vytvorenie totalitnej svetovlády.

NAJVIAC “NEVIEM” ODPOVEDÍ

V priemere 28% Maďarov vo veku 18-24 rokov nevie odpovedať na otázku, či Židia ovládajú svet a majú príliš veľkú moc, či existujú tajné skupiny usilujúce o nastolenie totalitnej svetovlády alebo kto bol zodpovedný za teroristické útoky z 11. septembra 2001.

NAJZRANITEĽNEJŠÍ

Viera v konšpiračné teórie je fenomén, ktorý vplyva na všetky vekové skupiny. Staršie generácie sú však zraniteľnejšie a prístupnejšie konšpiračným teóriám ako tie mladšie. Viere v tajné spolky, v ich snahu kontrolovať svetové dianie a v ich úsilie o nastolenie totalitnej svetovlády v priemere najviac podlieha skupina 45-54 ročných respondentov.

NAJVIAC NOSTALGICKÍ ZA KOMUNISTICKÝM REŽIMOM

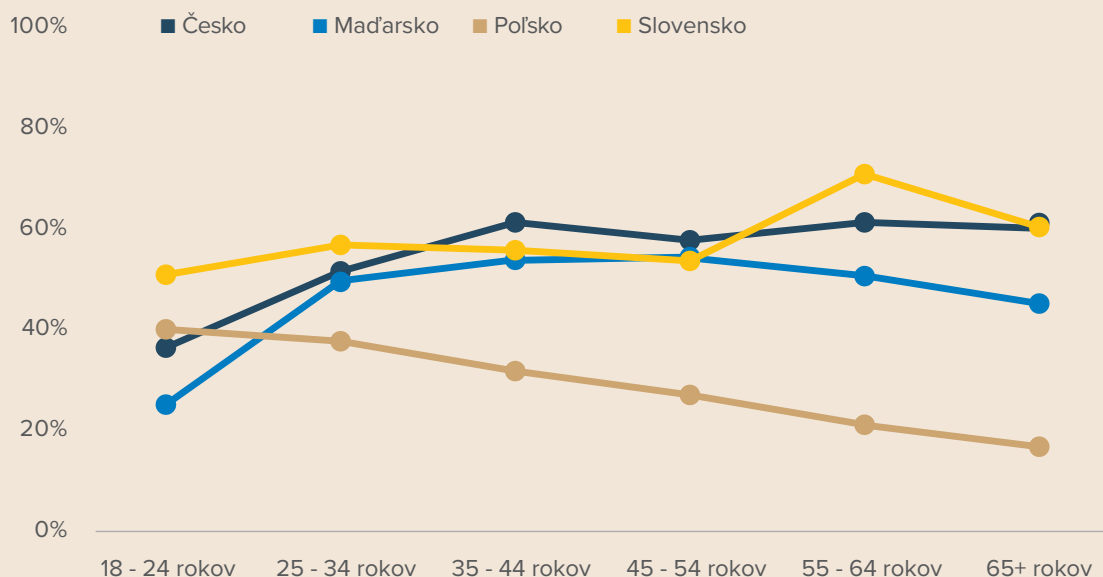

Nostalgia za bývalým totalitným režimom je stále prítomná vo významnej miere na Slovensku, kde pomer tých, ktorí si myslia, že ich život bol lepší pred pádom komunistického režimu ako po ňom, dosahuje viac ako 50% medzi staršími generáciami.

VÝCHOD ALEBO ZÁPAD?

CHCETE, ABY VAŠA KRAJINA BOLA SÚČASŤOU ZÁPADU, SÚČASŤOU VÝCHODU ALEBO ABY STÁLA NIEKDE UPROSTRED MEDZI ZÁPADOM A VÝCHODOM?

NIEKDE UPROSTRED

Aj keď naprieč všetkými vekovými kategóriami v krajinách strednej Európy je názor, že ich krajina by mala patriť niekde medzi Východ a Západ, vo všeobecnosti celkom populárny, podpora pre túto myšlienku je obzvlášť silná medzi respondentami vo veku 55 až 64 rokov na Slovensku, kde dosahuje až 69%.

Podobne sú na tom staršie generácie v Česku, ktoré majú oveľa väčšiu tendenciu zaradiť Česko niekde medzi Východ a Západ (58%) v porovnaní s mladými ľuďmi vo veku 18–24 rokov, kde si to myslí len 38%.

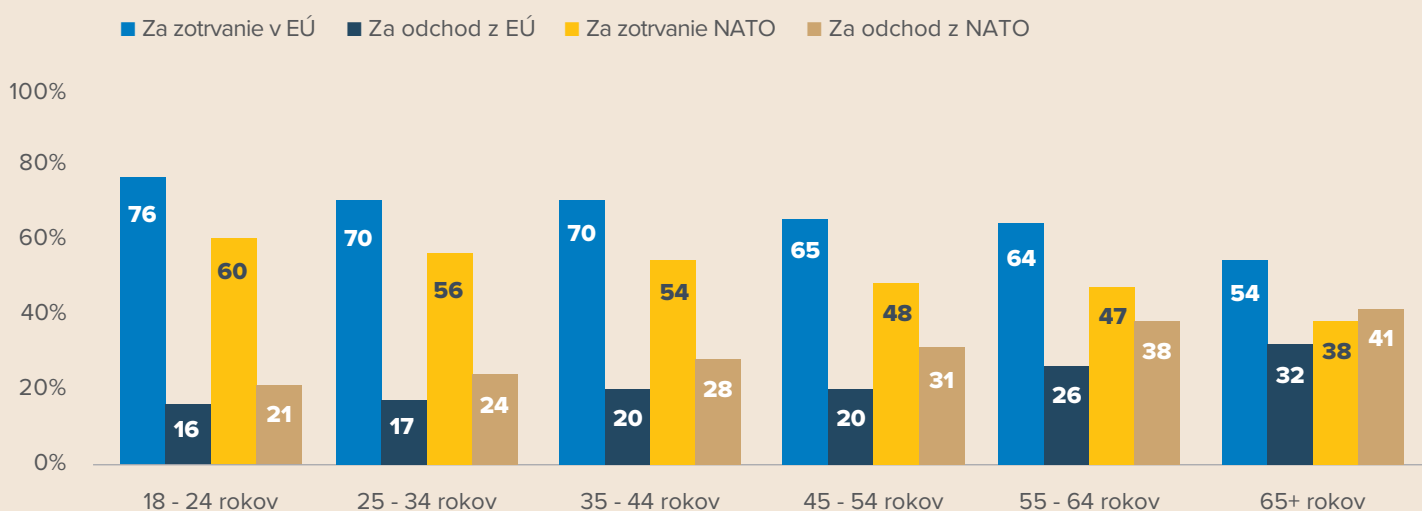
Myšlienka, že Maďarsko by malo patriť niekde medzi Východ a Západ je najpopulárnejšia medzi ľuďmi v strednom veku, keďže 54% respondentov vo veku 35 až 54 rokov súhlasí s týmto názorom.

Najstaršia veková skupina v Poľsku má najmenšiu tendenciu zastávať pozíciu uprostred nielen zo všetkých vekových skupín v rámci Poľska, ale aj v celom regióne. **Navyše iba v Poľsku je možné pozorovať nepriamu koreláciu medzi narastajúcim vekom respondentov a klesajúcou tendenciou zaradiť krajinu geopoliticky niekde medzi Východ a Západ.**

Zatiaľ čo staršie generácie v Poľsku stále vnímajú členstvo v EÚ a NATO z hľadiska geopolitického a civilizačného pričlenenia k Západu, myšlienka, že krajiny strednej Európy nemusia nutne patriť na Východ alebo na Západ, ale namiesto toho by mali mať svoju vlastnú identitu a suverenitu, si získava popularitu naprieč všetkými krajinami strednej Európy.

EÚ & NATO

SLOVENSKO

Aj keď väčšina Slovákov vníma geopolitickú pozíciu svojej krajiny niekde medzi Východom a Západom, chcú zostať v Európskej únii a v prípadnom referende by volili podľa tohto presvedčenia. Podpora EÚ presahuje 50% pre všetky vekové skupiny, ale postupne klesá s pribúdajúcim vekom.

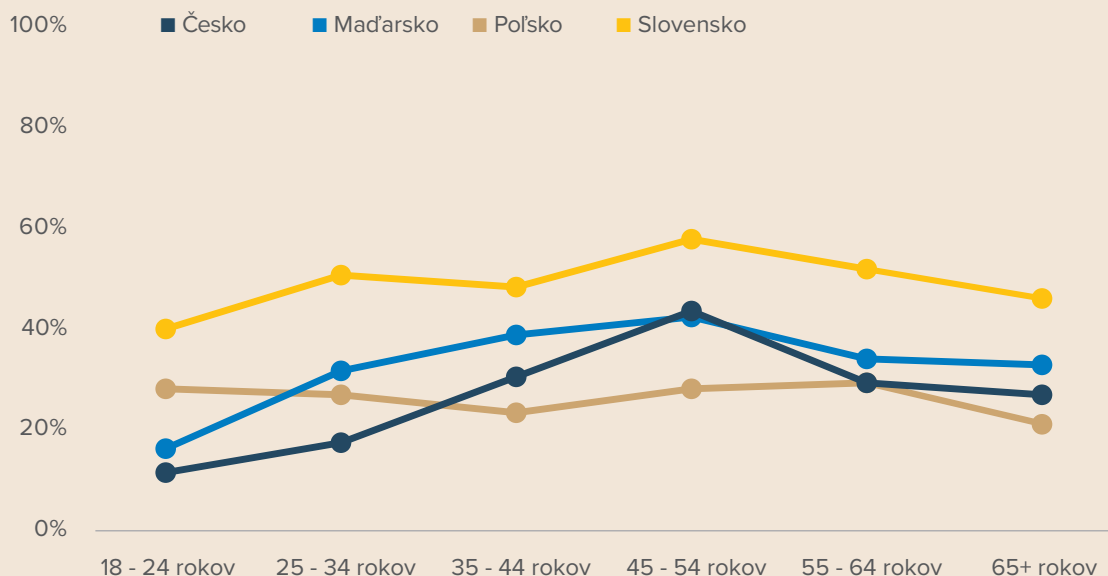
Zatiaľ čo 76% respondentov vo veku 18–24 rokov by si zvolilo zotrvanie Slovenska v EÚ v referende, iba 54% respondentov vo veku 65 rokov a viac by volilo rovnako, podobne ako v Česku aj Maďarsku. To ilustruje skutočnosť, že výhody členstva v EÚ sú viditeľnejšie pre mladých ľudí, pre ktorých je napríklad voľný pohyb osôb vnímaný ako samozrejmé a neodcudziteľné právo v porovnaní so staršími generáciami, ktoré ho pravdepodobne nevyužívajú v rovnakej miere.

Najstaršia generácia na Slovensku sa ukazuje ako celkovo menej prozápadne, proeurópsky a proatlanticky orientovaná. V roku 2018 podpora pre členstvo v NATO medzi Slovákami dosiahla 50%. Avšak **iba mladšie generácie by vo väčšine volili za zotrvanie v Aliancii** (60% pre 18–24 ročných; 56% pre 25–34 ročných a 54% pre 35–44 ročných). Pomer tých, ktorí by volili za zotrvanie v NATO výrazne klesá s vekom a dosahuje iba 38% pre vekovú skupinu 65 rokov a viac.

KONŠPIRÁCIE

SÚHLASÍTE S TVRDENÍM, ŽE SVETOVÉ UDALOSTI NERIADIA VOLENÍ POLITICI, ALE TAJNÉ SKUPINY/ SPOLKY, KTORÉ SA USILUJÚ O VYTVORENIE TOTALITNEJ SVETOVĽÁDY?

SÚHLASÍM

Viera v konšpiračnú teóriu o tajných spolkoch je rozšírená medzi ľuďmi všetkých vekových kategórií vo všetkých štyroch krajinách. Práve starší respondenti vo veku 45 až 54 rokov však veria takýmto konšpiráciám najviac zo všetkých vekových skupín v troch krajinách: 60% na Slovensku,

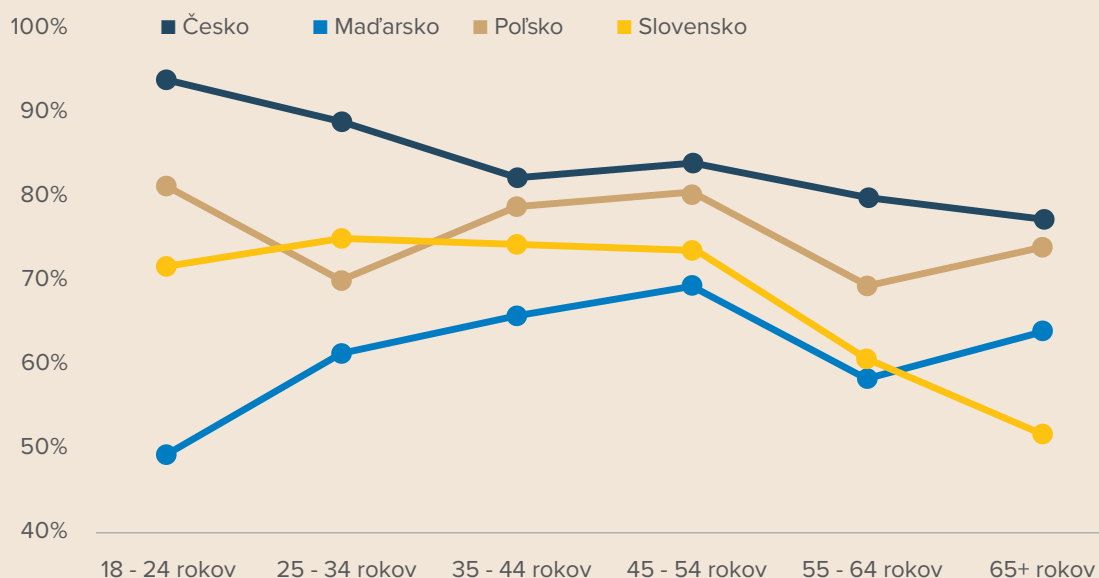
48% v Česku a 47% v Maďarsku. V Poľsku sú to respondenti vo veku 55 až 64 rokov, ktorí vedú v tomto presvedčení s 36%, za nimi tesne nasledujú respondenti vo veku 18 až 24 rokov a 45 až 54 rokov s 35%.

Slovensko je najnáchylnejšie na vplyv konšpirácií zo všetkých krajín strednej Európy, keďže väčšina respondentov verí konšpiračným teóriám. Slovensko je jedinou krajinou v strednej Európe, kde viac než polovica ľudí (52%) verí, že svetové udalosti neriadia volení politici, ale tajné skupiny usilujúce o vytvorenie totalitnej svetovlády. Pomer tých, ktorí veria tejto konšpirácii prevažuje nad tými, ktorí jej neveria v každej jednej vekovej skupine, vrátane vekovej kategórie od 18 do 24 rokov.

1989

AKO HODNOTÍTE PÁD KOMUNIZMU V ROKU 1989?

BOLA TO POZITÍVNA UDALOSŤ

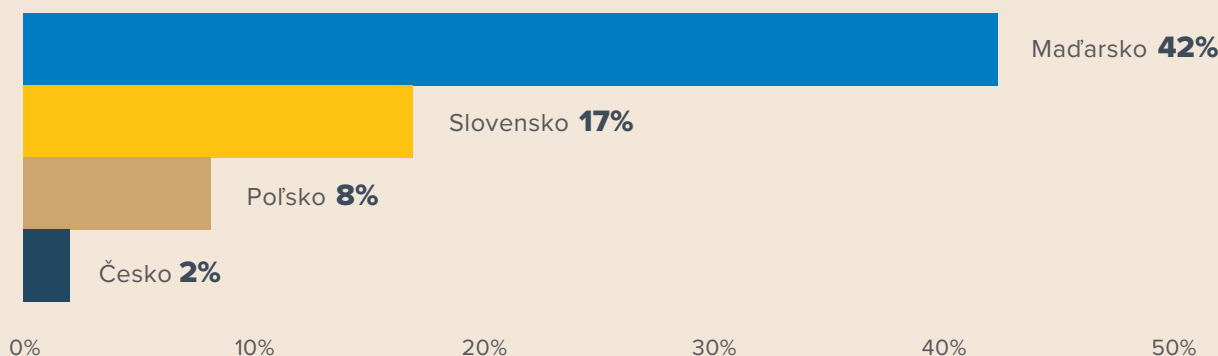

V postojoch voči pádu komunistického režimu existuje na Slovensku aj v Česku **jasný generačný trend**. 73% respondentov vo veku 18 až 24 rokov a 75% respondentov vo veku 25 až 34 rokov na Slovensku hodnotí pád režimu pozitívne, zatiaľ čo 94% a 87% respondentov z tých istých vekových skupín v uvedenom poradí si myslí to isté v Česku. **V Poľsku v tomto prípade jasný generačný rozdiel neexistuje**, keďže väčšina všetkých vekových skupín hodnotí túto udalosť ako pozitívnu. Maďarsko

je jedinou krajinou, kde je generačný trend obrátený, keďže viac ľudí starších generácií vníma pád komunistického režimu pozitívnejšie v porovnaní s mladšími. **Ako však ukazuje nasledujúci graf, nízke percento pozitívneho vnímania pádu komunistického režimu medzi mladými ľuďmi v Maďarsku neznamena, že zvyšok udalostí vníma negatívne. 42% respondentov v tejto vekovej skupine nevedelo uviesť, či má byť táto udalosť vnímaná pozitívne alebo negatívne.**

NEVIEM

(18 - 24 rokov)

ZÁVER A PODNETY NA ĎALŠÍ VÝSKUM

Generačná analýza postojov rezidentov žijúcich v štyroch krajinách strednej Európy o 1) geopolitickom zaradení ich krajín, 2) tendencii veriť konšpiračným teóriám a 3) vnímaní pádu komunistických režimov odhalila širokú škálu postojov a presvedčení. Od tých, ktorí sa výrazne identifikujú s Východom (staršie generácie na Slovensku), cez tých, ktorí vnímajú svoju krajinu ako súčasť Západu (mladí v Maďarsku), až po tých, ktorí si myslia, že ich krajina nepatrí ani na Západ, ani na Východ (mladí v Poľsku). Podobne, tendencia veriť konšpiračným teóriám, ako aj pozitívne alebo negatívne vnímanie pádu komunistického režimu sa líšia nielen naprieč štátmi, ale aj generáciami. **Napriek (alebo kvôli?) vzrastajúcej krehkosti demokratických spoločností v strednej Európe je mozaika názorov, presvedčení a postojov výrazne komplexná. Stále v nej však môžeme badať spoločné prvky, ako napríklad silné pro-európske tendencie.**

Pri analýze vekových skupín sme sa stretli s viacerými fenoménmi náročnými na interpretáciu pre nedostatok validných dát, o ktoré by sa mohla oprieť. Po prvé, percento mladých Maďarov, a do určitej miery aj mladých Slovákov, ktorí nevedia, ako hodnotiť pád komunistických režimov v roku 1989, je pozoruhodné. Bolo by vhodné pozrieť sa bližšie na vzdelávacie systémy daných krajín a zistiť, či sú tieto kľúčové udalosti dostatočne adresované v školských osnovách.

Prístup podobný analýze vzdelávacích systémov by mohol byť použitý pri analyzovaní interpretácií svetových udalostí, ako aj dôrazu na kritické myslenie, s cieľom identifikovať možné spojenie medzi náchylnosťou mladých ľudí veriť konšpiráciám a kvalitou vzdelania, ktoré dostávajú.

Po tretie, keďže najstaršia generácia na Slovensku preukazuje najsilnejšie pro-východné, proti-európske a proti-americké názorové tendencie, mohlo by byť užitočné zamerať sa viac na kvalitatívne dáta s cieľom identifikovať faktory, ktoré odlišujú perspektívu staršej generácie Slovákov od zvyšku strednej Európy.

▶ Polus Tower II
Vajnorská 100/B
831 04 Bratislava
Slovak Republic

▶ +421 2 321 378 00
▶ info@globsec.org
▶ www.globsec.org